

12. Παραγωγή: Τρεις Συντελεστές

από τον Νικόδημο

1. Ο άνθρωπος ζει στο Σύμπαν. Ανά πάσα στιγμή της μέρας τα κύτταρα του σώματός του βομβαρδίζονται από υπεριώδεις ακτίνες και άλλες κοσμικές επιδράσεις, οι οποίες ανακαλύπτονται σιγά σιγά καθώς προοδεύουν οι επιστήμες και η τεχνολογία.

Διαγρ. 1

Το σκηνικό όπου ξετυλίγεται και διαδραματίζεται η ζωή της Ανθρωπότητας είναι το Σύμπαν, φυσικά, έστω κι αν δεν το αντιλαμβανόμαστε άμεσα. Ο Άνθρωπος είναι το ζωντανό ον με μεγάλη νοημοσύνη που αντιμετωπίζει διάφορες απόψεις του Σύμπαντος, τις μελετά και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να τις τροποποιήσει.

Το Διάγραμμα 1 παρουσιάζει αυτό το βασικό σκηνικό και τις βασικές δυνάμεις που δημιουργούν και συντηρούν την Οικονομία στον κόσμο του Ανθρώπου. Αυτό δεν πρέπει να το ξεχνάμε όποια λεπτομέρεια κι αν εξετάζουμε.

Πιο άμεσα ζούμε στο ηλιακό μας σύστημα και πιο συγκεκριμένα πάνω στον πλανήτη Γαία ή Γη. Αυτό εικονίζουμε απλά στο Διάγραμμα 1β.

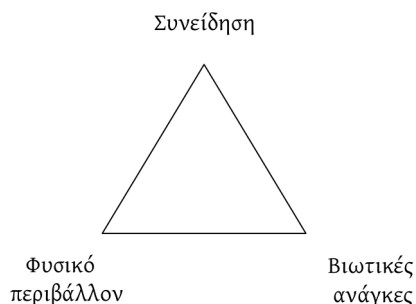

Διαγρ. 1β

Για τη ζωή μας, την κίνηση, την εργασία και τη διατροφή μας εξαρτόμαστε απόλυτα από τη Γη που δέχεται συνεχώς τις γνωστές αλλά και άγνωστες επιδράσεις του ευρύτερου σύμπαντος.

Όλα όσα χρειαζόμαστε για να ζήσουμε είναι δοσμένα από την ίδια τη Φύση: ο αέρας, το φως, το νερό και ο χώρος. Τα ορυκτά, τα φυτά, ολόκληρο το ζωικό βασίλειο και όλοι οι άλλοι γνωστοί (και άγνωστοι) φυσικοί πόροι στο μεγάλο σώμα του πλανήτη μας. Εμείς οι ίδιοι προικιζόμαστε εκ γενετής με νου, αντίληψη, λογική σκέψη, διάκριση, τις πέντε αισθήσεις, με τις οποίες γνωρίζουμε το φυσικό περιβάλλον μας και τα σωματικά όργανα δράσης, με τα οποία συνδεόμαστε με το περιβάλλον κάνοντας τις διάφορες δραστηριότητές μας.

2. Όλοι έχουμε σωματικές ανάγκες για τροφή, ρουχισμό κι ένα σχετικά ασφαλές καταφύγιο διαμονής. Η συνείδησή μας μας δείχνει και τις βιοτικές ανάγκες μας και τους τρόπους ικανοποίησής τους με τη βοήθεια συνέργων από τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος. Εικονίζουμε την κατάσταση στο Διάγραμμα 2.

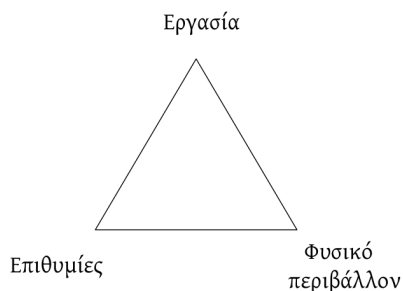
Διαγρ.2

Αυτή η τριάδα είναι η αφετηρία κάθε σκόπιμης δράσης που ονομάζουμε «εργασία». Και ο σκοπός της εργασίας είναι να ικανοποιηθούν οι βιωτικές ανάγκες μας. Αλλά χάρη στη Συνείδηση (ή Επίγνωση) που συνενώνει τον εσωτερικό και τον εξωτερικό μας κόσμο, προτού επιδοθούμε σε κάποια σκόπιμη ενέργεια έχουμε τη σκέψη για την ενέργεια, μια ενόραση και ιδεατή αντίληψη.

Ο Μαρξ το σημειώνει αυτό καθαρά. Οι σύγχρονοι μαρξιστές ή κομμουνιστές ονομάζουν «εργάτες» ως επί το πλείστον αυτούς που κάνουν χειρωνακτικές ή ανειδίκευτες εργασίες — ηλεκτρολόγους, οικοδόμους, σκουπιδιάρηδες, υδραυλικούς κλπ. Οι άνθρωποι που χρησιμοποιούν συχνότερα το νου τους δεν θεωρούνται εργάτες. Αλλά ο Μάρξ έγραψε:

Αυτό που ξεχωρίζει εξ αρχής τον χειρότερο αρχιτέκτονα από την καλύτερη μέλισσα είναι ότι εκείνος έχει κτίσει μέσα στο κεφάλι του την κερήθρα προτού την κτίσει σε κερί. Στο τέλος της εργασιακής διαδικασίας βγαίνει ένα αποτέλεσμα που από την αρχή της βρισκόταν ήδη στη φαντασία του εργαζομένου, άρα βρισκόταν κιόλας ιδεατά. (Κεφάλαιο 1.3.5.)

Εκτός από τις βιωτικές του ανάγκες, ο άνθρωπος έχει και πάμπολλες επιθυμίες. Πολλές από αυτές δεν σχετίζονται με την συντήρηση της ζωής του και μερικές μάλιστα μπορεί να τον σπρώξουν στην αρρώστια και στον θάνατο. Είναι οι επιθυμίες που υποκινούν τον άνθρωπο να εργάζεται στο φυσικό περιβάλλον και να αντλεί τα υλικά που θα ικανοποιήσουν τις επιθυμίες (και ανάγκες). Αυτό τώρα εικονίζεται στο Διάγραμμα 3.

Διαγρ.3

3. Για να ικανοποιήσει τις ανάγκες και τις επιθυμίες του ο άνθρωπος πρέπει να εργαστεί, πρέπει να μετακινηθεί και να έρθει σε άμεση επαφή με το περιβάλλον, που είναι στη Γη και περιέχει τα επιθυμητά στοιχεία και υλικά. Ο αέρας είναι παντού κι έτσι τον έχει την διάθεσή του συνεχώς. Όμως το νερό δεν θα βγει από την κοίτη του ποταμού ή από το πηγάδι για να έρθει και να τον δροσίσει. Ούτε τα χόρτα του αγρού ούτε οι καρποί των δέντρων θα φύγουν από τη φυσική τους θέση για να τον θρέψουν. Πρέπει ο ίδιος να μετακινηθεί και να μαζέψει καθετί που χρησιμεύει ως τροφή. Αυτή η δράση του ανθρώπου είναι η εργασία που παράγει κάθε αγαθό και όλο τον υλικό πλούτο.

Αλλά, βέβαια, ο άνθρωπος νωρίς κατάλαβε πως η εργασία του διευκολύνεται με την χρήση συνέργων. Αρχικά ξεκίνησε με φυσικά υλικά όπως οι πέτρες και τα ξύλα μα τώρα, μετά από αιώνες έρευνας και συσσωρευμένης γνώσης, έχει τις πιο περίπλοκες σύγχρονες μηχανικές και ηλεκτρονικές συσκευές. Και αυτά τα υλικά τα αντλεί από τη Γη (τον αέρα και τα ύδατά της). Πρώτα ίσως είναι τα σφυριά, τα μαχαίρια και τα κοντάρια — από ξύλο

ή πέτρα· Επίσης τα δοχεία από πηλό· αλλά και ενδύματα από φύλλα και φλοιούς, δέρματα και γούνες για προφύλαξη από το κρύο. Με αυτά τα πρωτογενή εργαλεία φτιάχνει κι άλλα σύνεργα, ολοένα πιο περίπλοκα αλλά πιο βοηθητικά στις ποικίλες μορφές εργασίας του.

Η διανοητική έρευνα και η μεταβίβαση της γνώσης είναι και αυτή εργασία.

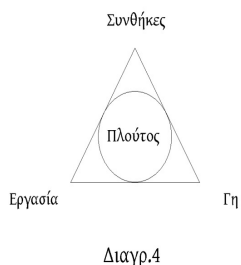
Όλα τα εργαλεία είναι μια προέκταση των χεριών (αλυσίδα, πριόνι, τόννος κλπ), των ποδιών (παπούτσι, πατίνι, ποδήλατο κλπ), των ματιών (γυαλιά, μικροσκόπιο, τηλεσκόπιο κλπ) κλπ.

Όλα τα σύνεργα που ο άνθρωπος χρησιμοποιεί για την παραγωγή άλλων αγαθών θεωρούνται «κεφάλαιο». Με αυτό τον όρο συνήθως εννοείται το χρήμα, το οποίο επενδύεται σε κάποια επιχείρηση για να ξεκινήσει η παραγωγή αγαθών ή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Αλλά σε κάθε περίπτωση το χρήμα (εντελώς άχρηστο από μόνο του) χρησιμοποιείται για να αγοραστούν ή να ενοικιαστούν κτήρια, έπιπλα και μηχανήματα και να πληρωθούν μισθοί.

Έτσι το «κεφάλαιο» είναι ουσιαστικά προέκταση των φυσικών μελών/οργάνων του ανθρώπου για εργασία.

4. Η Γη είναι ο πλανήτης με τις θάλασσες και την ξηρά, την ατμόσφαιρα και την ιονόσφαιρα. Πιο συγκεκριμένα υποδείχνει τη στεριά όπου ζει και κινείται κάθε άνθρωπος. Εδώ στη στέρεη επιφάνεια κτίζει τις κατοικίες του, τα εμπορικά και τα εργοστάσια, τους ουρανοξύστες, τα λιμάνια και τα αεροδρόμια και τις πόλεις.

Από το υπέδαφος αντλεί ο άνθρωπος τους περισσότερους φυσικούς πόρους και αυτοί θα γίνουν οι πρώτες ύλες και μετά τα αγαθά που χρειάζεται. Έτσι ο σίδηρος που εξορύσσεται μετατρέπεται με κάποια διεργασία σε πρώτη ύλη στη μορφή λαμαρίνας ή δοκού και αυτές με τη σειρά τους σε σφυριά, κατσαβίδια, γερανούς, κανόνια και άλλα.

Σε κάθε στάδιο της παραγωγής λειτουργεί συνεχώς μια τριάδα συντελεστών: Εργασία — Γη — Συνθήκες και το αποτέλεσμα είναι «πλούτος», διάγραμμα 4. «Πλούτος» εδώ σημαίνει 'αγαθά και υπηρεσίες' (όχι χλιδή και πολυτέλεια).

Πρέπει να θυμόμαστε όμως ότι, όπου κι αν εργάζεται σήμερα ο άνθρωπος, είτε βαθιά στον ωκεανό είτε ψηλά σε δορυφόρο στο διάστημα, πρέπει να έχει μαζί του τις συνθήκες που επικρατούν στη στέρεη επιφάνεια της γης: αέρα και φως, νερό και τροφή κι ένα στέρεο υπόβαθρο που τον στηρίζει όρθιο.

Αυτοί είναι οι τρεις άμεσοι πρωταρχικοί συντελεστές στην παραγωγή του πλούτου. Το κεφάλαιο (§3) επίσης είναι πλούτος και, παρά την καθολική χρήση του σήμερα στην παραγωγή, είναι δευτερεύων συντελεστής.

5. Ο όρος «πλούτος» συμπεριλαμβάνει όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που συναποτελούν το Εθνικό Προϊόν την παραγωγή κάθε επιχείρησης αλλά και το αποτέλεσμα κάθε ατομικής εργασίας.

6. Ο όρος «Συνθήκες» υποδείχνει το φυσικό πλαίσιο όπου η εργασία συναντά τη γη. Οι συνθήκες είναι πρώτα κλιματικές, όπως η ζέστη και η ξηραΐλα στη Σαχάρα, η βλάστηση, υγρασία και βροχές του τροπικού δάσους ή το κρύο, τα άγονα εδάφη και οι εναλλασσόμενες μακριές μέρες και νύχτες του αρκτικού κύκλου.

Αυτό το «πλαίσιο» είναι όμως και οι πολιτειακές συνθήκες, δηλαδή το πολίτευμα και οι νόμοι που επικρατούν στη χώρα καθώς και οι παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα στη συγκεκριμένη περιοχή – όπως, οι πολιτικές ελευθερίες, το σύστημα γεωκτημοσύνης, η πολυγαμία, η μονογαμία, το εορτολόγιο, ο τρόπος οδήγησης και παρόμοια. Πχ. η Ινδία σήμερα έχει προεδρευόμενη δημοκρατία ως πολίτευμα και μεγάλη αγάπη για την κυριαρχία του νόμου, αλλά συγχρόνως έχει τις κληρονομικές κάστες με τους ακάθαρτους παρίες στην κατώτατη βαθμίδα, που εργάζονται μόνο σε νεκροταφεία και σκουπιδότοπους. Παρότι ο νόμος δεν κάνει αυτούς τους διαχωρισμούς και δίνει ίδια δικαιώματα σε αυτή τη δύστυχη τάξη, η δύναμη της παράδοσης είναι ακόμα ακατανίκητη. Οπωσδήποτε οι παρίες δεν είναι σκλάβοι και δεν έχουν ιδιοκτήτες, αλλά η ζωή τους είναι ελάχιστα καλύτερη από εκείνη των δούλων. (Η κατάσταση αλλάζει, μα με πολύ αργό ρυθμό.)

Μετά, είναι και το σύστημα κατοχής της γης. Σήμερα σε καμιά χώρα δεν υπάρχει ελεύθερη ή φθηνά διαθέσιμη γη. Σε σπάνιες περιπτώσεις, όταν μια χώρα θέλει να προσελκύσει κόσμο σε μια περιοχή, προσφέρει γαίες σε πολύ χαμηλές τιμές· κι αυτό έγινε στον Καναδά στις δεκαετίες 1970 και 1980. Αλλιώς, παντού ισχύει το σύστημα ιδιοκτησίας, και οι ακτήμονες πρέπει να πληρώνουν για να έχουν στη χρήση τους κάποιο κομμάτι γης. Πρέπει λοιπόν να εργάζονται πολύ εντατικά για να μπορούν να καλύπτουν αυτό το έξοδο — κάτι που τώρα πια φαίνεται φυσιολογικό. Ενώ κάθε ιδιοκτήτης έχει ένα μη-δεδουλευμένο εισόδημα.

Υπάρχουν βέβαια και συνθήκες περισσότερης ή λιγότερης ανηθικότητας. Είναι αμφίβολο αν στην ιστορική εποχή, δηλαδή από περίπου 3000 πριν την τρέχουσα χρονολογία, υπήρξε κάποια κοινωνία όπου απουσίαζε παντελώς η ανηθικότητα. Όμως στις μέρες μας, στη χώρα μας, το φαινόμενο έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις όχι μόνο στον δημόσιο τομέα αλλά και στον ιδιωτικό. Τα καύσιμα, τα αλεύρια και τα λάδια νοθεύονται· οι γιατροί θέλουν «φακελάκι» πέρα από την κανονική αμοιβή τους· ελάχιστοι τεχνίτες κάνουν σωστή δουλειά προτιμώντας το γρήγορο «άρπα-κόλλα»· στις πλείστες δημόσιες υπηρεσίες πρέπει να πληρώσεις σε κάποιον ή κάποιους το λεγόμενο «γρηγορόσημο» για να διεκπεραιωθεί το νόμιμο αίτημα σου· οι πολιτικοί κλέβουν όπου και όποτε μπορούν· και άλλα «ων ουκ έστι τέλος».

Γενικότερα, παρατηρείται αμέλεια και νοθεία στις σχέσεις μεταξύ ανθρώπων: παντρεμένα ζευγάρια δεν φροντίζουν με αγάπη ο ένας τον άλλο· γονείς δεν μεριμνούν ορθά για τα παιδιά τους· παιδιά δεν νοιάζονται για τους γονείς τους· ο καθένας και η καθεμία, ως επί το πλείστον, κοιτά πώς να περνά καλά άσχετα με τους άλλους και συχνά σε βάρος των άλλων.

Εύκολο κέρδος και γρήγορη ευχαρίστηση δίχως ευθύνες είναι οι σκοποί.

Όλες αυτές οι καταστάσεις αποτελούν τις χοντρές και λεπτές συνθήκες μέσα στις οποίες η εργασία συναντά τη γη και παράγουν πλούτο.

7. Οι τρεις συντελεστές έχουν ο καθένας ιδιαίτερη σπουδαιότητα.

Η ανθρώπινη εργασία γίνεται όλο και πιο περιπετειώδης, περίπλοκη και αποτελεσματική, καθώς η τεχνογνωσία και η τεχνολογία προοδεύουν αλματωδώς και θέτουν στη διάθεση μας νέες συσκευές που απλοποιούν πολλές μορφές εργασίας και ανοίγουν νέους διαύλους διεργασιών. Αλλά η πρόοδος σε ορισμένες περιπτώσεις προκαλεί σοβαρές παρενέργειες και παράπλευρες απώλειες, όπως η αυξανόμενη ρύπανση του περιβάλλοντος.

Η γη περιέχει μεγάλη ποικιλία φυσικών πόρων — στο υπέδαφος, στις θάλασσες, στην ατμόσφαιρα. Η πρόοδος της τεχνογνωσίας και τεχνολογίας βοηθάει και αυτόν τον συντελεστή καθώς μας αποκαλύπτει συνεχώς, και μας επιτρέπει να χρησιμοποιούμε, νέους πόρους. Πχ. το πετρέλαιο ήταν άγνωστο πριν το 1850. Η εφαρμογή της πυρηνικής τεχνολογίας σε ειρηνικούς σκοπούς, όπως η παραγωγή ενέργειας, ήταν άγνωστη πριν από το 1950 και η ίδια η πυρηνική ενέργεια ήταν άγνωστη πριν το 1900. Τώρα αυξάνεται συνεχώς η χρήση της αιολικής και της ηλιακής ενέργειας. Αναμφίβολα θα ανακαλυφθούν νέοι φυσικοί πόροι και νέες πηγές ενέργειας στα επόμενα χρόνια. Ο έμφυτος πλούτος της γης μοιάζει ανεξάντλητος καθώς και οι δυνατότητες χρήσης του.

Οι συνθήκες όμως γίνονται ολοένα πιο περίπλοκες και καταπιεστικές. Διότι αγνοούμε θεληματικά τα φυσικά δικαιώματα και καθήκοντά μας. Στη βάση βρίσκεται η παραγνώριση της ανάγκης κάθε ανθρώπου για ελεύθερη πρόσβαση στη γη.

Σαν συνέπεια της παραγνώρισης των φυσικών δικαιωμάτων και καθηκόντων η διαφθορά βαθαίνει, εκτείνεται και απλώνεται ως πραγματική επιδημία σε κάθε χώρα και σε κάθε ιστό του κοινωνικού οργανισμού. Στη βάση της διαφθοράς αργοσαλεύει ο εγωισμός στη συντροφιά της απληστίας, του φόβου και της φιληδονίας.

Στον 18ο αιώνα και μέχρι το 1870 περίπου, οι απέραντες εκτάσεις στις Βρετανικές αποικίες (Αυστραλία κλπ) και στη Βόρειο Αμερική ήταν ελεύθερα διαθέσιμες. Ο E. G. Wakefield στις αποικίες και ο H. George (και ο F. Shannon αργότερα) στις ΗΠΑ παρατήρησαν ίδιους όμμασι τη σταδιακή αποίκιση και ανάπτυξη αυτών των περιοχών και στις γραπτές μαρτυρίες τους εξιστόρησαν τη βαθμιαία μα γρήγορη ιδιωτικοποίηση των γαιών και την αλλαγή στην παραγωγή και στην κοινωνία.

Και οι τρεις μας πληροφορούν πως καθόσον οι γαίες ήταν ελεύθερα ή φθηνά διαθέσιμες και όποιος ήθελε μπορούσε να αποκτήσει ένα κομμάτι για τον εαυτό του, ήταν πάρα πολύ δύσκολο να βρεθούν εργάτες ακόμα και με πολύ μεγάλους μισθούς.

Αργότερα, όταν πια όλες οι εκτάσεις περικλείστηκαν και όλες οι γαίες ιδιωτικοποιήθηκαν, και δεν υπήρχαν πια ελεύθερα ή φθηνά διαθέσιμα εδάφη, τότε η προσφορά εργασίας αυξήθηκε και οι μισθοί μειώθηκαν στο ελάχιστο που δέχονταν οι άνεργοι. Τότε άρχισε να φαίνεται όλο και πιο καθαρά η διαφορά μεταξύ πλούσιων ιδιοκτητών και ακτήμονων φτωχών.

Η ψαλίδα μεταξύ πλούσιων και φτωχών συνεχίζει να ανοίγει και ελάχιστοι ενδιαφέρονται ή γνωρίζουν τις αιτίες.